

Ex №128 зр 6/9 11.09.18р.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, професора Дзюблика Олександра Ярославович на дисертацію та автореферат Довгань Аліни Олександрівни «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.27 – пульмонологія

Актуальність теми дисертації

На сучасному етапі хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) розглядається як гетерогенна недуга, що викликається комплексною взаємодією конституційних, генетичних, зовнішніх факторів середовища, які в різній мірі можуть модифікувати його перебіг. Позитивні тенденції, що намітились стосовно діагностики та лікування, не зменшують актуальності ХОЗЛ, що продовжує своє стрімке прогресування як за поширеністю, так і за інвалідизацією населення в світі. Внаслідок чого важливим є пошук причин, які сприяють прогресуванню ХОЗЛ та знижують рівень контролю над захворюванням.

Труднощі ведення цієї категорії пацієнтів полягають, насамперед, у тому, що в процесі свого розвитку ХОЗЛ може набувати різних фенотипічних проявів та варіантів перебігу. Фактори нейрогенного та психологічного порядку при цьому постають важливими компонентами патогенетичного комплексу, що визначають індивідуальність перебігу захворювання, швидкість його прогресування, в певних ситуаціях можуть свідчити про адекватність терапії хворих і виступати важливим прогностичним фактором. Дослідження останніх років свідчать про тенденцію до збільшення частки хворих з поєднаною патологією соматичної та психічної сфер, яка, за даними різних авторів, коливається в межах 15-50 %. Порушення психоемоційного статусу пацієнта може не лише пригнічувати суб'єктивне самопочуття, але й чинити негативний вплив на його соматичну патологію та соціальну активність. Важливим сучасним інструментом для комплексної оцінки стану пацієнта є визначення показників якості життя (ЯЖ), що дає змогу оцінити ступінь адаптації хворої

людини до умов соціального середовища, встановити рівень зниження фізичної, емоційно-психічної компоненти якості життя та їх динаміку.

Усе вищезазначене обумовлює актуальність дисертаційної роботи Довгань Аліни Олександрівни «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування», виконання якої спрямоване на вирішення важливого завдання щодо удосконалення діагностики та лікування соматопсихічного фенотипу перебігу ХОЗЛ, яке здатне забезпечити зростання загального контролю над захворюванням та покращенням якості життя пацієнтів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація є фрагментом планової наукової роботи кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова «Особливості діагностики та лікування захворювань внутрішніх органів у разі їх поєднання: фармакоепідеміологічні, фармакоекономічні аспекти, показники якості життя» (№ державної реєстрації 0115U006745).

Новизна дослідження та одержаних результатів

Отримані нові наукові дані щодо поширеності у хворих на ХОЗЛ синдромів реактивної тривожності (41,2 %), особистісної тривожності (55,6 %) та депресивних станів (15,7 %). Визначена їх типологія залежно від статевікових характеристик пацієнтів, перебігу захворювання. Встановлено, що у 22,2 % хворих на ХОЗЛ формується соматопсихічна дисфункція. Вперше запропоновано виділяти соматопсихічний фенотип перебігу ХОЗЛ за наявності високих рівнів соматопсихічних синдромів одночасно.

Дістало подальшого розвитку питання клінічного перебігу ХОЗЛ за соматопсихічного фенотипу, що проявляється у посиленні виразності клінічної симптоматики за шкалами mMRC та CAT ($p < 0,001$), зростанні річної кількості загострень ($p < 0,001$) та посиленні бронхообструкції, що виявляється у зниженні ОФВ₁ ($p = 0,031$).

Доповнено наукові дані щодо показників ЯЖ хворих на ХОЗЛ та їх особливостей при соматопсихічному фенотипі перебігу захворювання. Встановлено, що ЯЖ хворих з соматопсихічним фенотипом ХОЗЛ вірогідно нижча за всіма її компонентами порівняно з хворими на ХОЗЛ без розладів психоемоційної сфери ($p < 0,001$).

Розроблений та апробований алгоритм діагностики та лікування хворих з соматопсихічним фенотипом перебігу ХОЗЛ, оцінено його клініко-функціональну ефективність. Показано, що включення до базисної терапії ХОЗЛ препарату психокоригуючої дії (фенібуту в дозі 250 мг двічі на добу впродовж (30 ± 2) дні), крім стабілізації стану психоемоційної сфери пацієнтів, підвищення їх стресостійкості та соціальної адаптації, призводить до достовірного зниження виразності клінічної симптоматики ХОЗЛ, поліпшення показників бронхіальної прохідності та зростання показників фізичної, психічної та загальної компонент ЯЖ пацієнтів в цілому.

Практичне значення результатів дослідження

Отримані дані розширюють існуючі знання про особливості перебігу й прогресування ХОЗЛ з урахуванням його соматопсихічного фенотипу, стану показників ЯЖ, підвищують обізнаність практичних лікарів щодо даного контингенту хворих.

Запропоновано, апробовано і впроваджено в практичну охорону здоров'я комплекс простих за використанням психологічних методик, які у хворих на ХОЗЛ здатні з високим ступенем статистичної вірогідності встановити наявність соматопсихічних синдромів, визначити їх важкість та оцінити їх вплив на характер перебігу захворювання.

Обґрунтована можливість підвищення ефективності лікування та контролю над перебігом ХОЗЛ у рамках проведення комплексної терапії даної категорії пацієнтів.

За результатами роботи виданий інформаційний лист про нововведення в сфері охорони здоров'я № 104-2017, вип. 1 з проблеми «Пульмонологія та

фтизіатрія» «Поширення синдромів соматопсихічної дисфункції у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень» (м. Київ, 2017 р.).

Матеріали дисертації впроваджені в практичну діяльність пульмонологічного та терапевтичного відділень МКЛ № 1 м. Вінниці, терапевтичного відділення МКЛ № 2 м. Вінниці, обласного лікувально-діагностичного пульмонологічного центру Вінницької обласної клінічної лікарні ім. М. І. Пирогова. Результати досліджень використовуються в науково-педагогічному процесі кафедр пропедевтики внутрішньої медицини, внутрішньої медицини № 1 та № 3 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Зміст та побудова дисертації.

Дисертаційна робота викладена українською мовою на 162 сторінках друкованого тексту і складається з переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, чотирьох розділів з результатами власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій. Робота проілюстрована 9 рисунками та 69 таблицями. Перед основним текстом наведена анотація, що стисло викладає зміст роботи українською та англійською мовами. В кінці роботи наведений список використаних джерел, поданих за алфавітом, що складається з 265 джерел (164 – латиницею, 101 – кирилицею) та 16 додатків.

Вступ написаний змістовно, чітко висвітлена актуальність проблеми. Дисертанткою сформульовані мета і завдання дослідження, наукова новизна одержаних результатів, практичне значення роботи та обґрунтована доцільність проведення даного наукового дослідження.

В огляді літератури «Хронічне обструктивне захворювання легень: сучасний стан проблеми» висвітлені основні питання щодо захворюваності населення на ХОЗЛ, основні фактори патогенезу цієї патології з дослідженням ролі первинних і вторинних змін нервової системи. Особлива увага надається ролі показників якості життя як індикаторів ефективності терапії ХОЗЛ, та існуючим методам лікування пацієнтів. Проведене дисертанткою дослідження

літературних джерел на глибину 10 років демонструє обізнаність з проблеми, що вивчається. Літературні дані у повному обсязі ілюструють актуальність теми дослідження, визначають коло невирішених питань та логічно обґрунтовують раціональну постановку мети і завдань даного дослідження.

У другому розділі «Матеріали і методи дослідження» представлена загальна характеристика хворих, всього обстежено 306 пацієнтів на ХОЗЛ, які були розподілені на дві групи: 206 хворих на ХОЗЛ без супутньої клінічно значимої патології та 100 хворих на ХОЗЛ із супутньою ГХ та іншими супутніми захворюваннями, що зустрічалися рідко та не мали суттєвого впливу на перебіг ХОЗЛ. Контрольні групи склали 60 пацієнтів з ГХ II стадії контрольованого перебігу та не мали супутньої хронічної патології органів дихання та 100 практично здорових осіб. Ґрунтовно описані методики, що були використані під час проведення дослідження. Об'єм досліджень є достатнім, методи обстеження хворих – цілком адекватні поставленим завданням, засоби статистичної обробки та математичного аналізу результатів досліджень відповідають задачам роботи та особливостям отриманого матеріалу.

Третій розділ «Поширеність соматопсихічних розладів у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень та практично здорових осіб» присвячений вивченню у хворих на ХОЗЛ поширеності та структури супутніх соматопсихічних станів, порівнянню отриманих даних з контрольними групами, вивчення динаміки поширеності та важкості психоемоційних синдромів залежно від статево-вікових характеристик пацієнтів, характеру перебігу ХОЗЛ.

Четвертий розділ дисертації «Особливості клініко-функціонального перебігу хронічного обструктивного захворювання легень за супутніх соматопсихічних станів» присвячений вивченню клінічних симптомів та функціональних показників зовнішнього дихання у хворих на ХОЗЛ. Аналіз проводився в межах груп з однойменною важкістю перебігу захворювання. Було встановлено, що патологічно змінений емоційний стан хворих чинить негативний вплив на клініко-функціональні показники пацієнтів та в 22,2 %

випадків призводить до формування соматопсихічного фенотипу перебігу ХОЗЛ. Показано, що соматопсихічний фенотип ХОЗЛ асоціюється з багатосимптомним перебігом ХОЗЛ, вірогідно гіршими показниками функції зовнішнього дихання та частими загостреннями.

У п'ятому розділі «Характеристика параметрів якості життя хворих на хронічне обструктивне захворювання легень у зв'язку з наявністю чи відсутністю соматопсихічних станів» розглянуті результати дослідження якості життя хворих на ХОЗЛ та їх зміни залежно від статі, віку, тривалості та важкості перебігу. Автором показано, що у хворих з соматопсихічним фенотипом перебігу якість життя прогресивно знижується не лише завдяки зростанню важкості та тривалості ХОЗЛ, але й підлягає негативному впливу розладів психоемоційної сфери.

В шостому розділі роботи «Аналіз ефективності режимів лікування хворих на хронічне обструктивне захворювання легень за наявності соматопсихічних станів» проведено визначення клініко-функціональної ефективності використання препаратів психотропної дії в комплексному лікуванні ХОЗЛ та впливу його на показники ЯЖ, схема якого розроблена та апробована автором. Для цього була сформована вибірка з 69 амбулаторних хворих на ХОЗЛ, що отримували в якості препаратів базисної терапії сальметеролу/ флютиказону пропіонату в дозі відповідно до важкості перебігу захворювання по 1 інгаляції 2 рази на добу в продовж (30 ± 2) днів, для корекції емоційного стану – використано препарат з психотропною активністю фенібут. Дослідження показало, що включення препаратів психотропної дії до лікування хворих на ХОЗЛ призводить до вірогідно швидшої динаміки соматичних, функціональних та психоемоційних характеристик хворих, зростанню показників якості життя вже протягом першого місяця лікування.

В «Обговоренні результатів дослідження» дисертантка висвітлює актуальність і суть роботи, обґрунтовує і пояснює отримані результати, порівнює їх з даними інших дослідників. Матеріал викладено в дискусійному стилі, що підсумовує основні результати роботи автора.

Висновки і практичні рекомендації цілком відповідають поставленій меті і задачам роботи, логічно впливають із результатів проведених досліджень, містять цифровий матеріал та підтверджуються статистичними показниками.

Список літератури містить 265 джерел, опублікованих переважно в останні роки. В додатках, наведених наприкінці дисертаційної роботи, подана інформація щодо методик клініко-функціонального дослідження, психологічних тестів та таблиці інтерпретації деяких отриманих даних, список публікацій автора за темою дисертації.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки, практичні рекомендації, сформульовані автором, є обґрунтованими та достовірними. Дисертаційна робота виконана на сучасному науково-методичному рівні та базується на достатній кількості обстежених хворих. Завдяки запровадженню сучасних методів дослідження, лікування й коректному використанню методів статистичного опрацювання матеріалу (з використанням пакету статистичних програм SPSS 12.0 для Windows (Ліцензійна версія «Grand Pack», Serial Number 9593869)) отримано достовірні результати і ряд нових наукових фактів, що дозволило автору обґрунтувати положення висновків та практичних рекомендацій щодо використання отриманих результатів дослідження.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих роботах та авторефераті

За темою дисертації опубліковано 30 наукових праць, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих ДАК України, для публікації результатів дисертаційних досліджень (з них 6 входять до міжнародних наукометричних баз) та 21 теза доповідей у збірниках матеріалів конгресів та науково-практичних конференцій (з них 4 – англійські на міжнародному рівні за кордоном).

Основні положення дисертаційної роботи були висвітлені дисертанткою та обговорювались під час виступів на 17 науково-практичних конференціях, з'їздах, конгресах, симпозіумах, семінарах міського, державного та міжнародного рівнів.

Автореферат повністю відповідає змісту роботи, у ньому викладені основні положення, висновки дисертації, практичні рекомендації. Він добре структурований, написаний грамотно і відповідає сучасним вимогам МОН України.

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту та оформлення

Принципових зауважень до тексту та результатів дисертаційної роботи та автореферату немає. В той же час на початку кожного розділу є деякі повторювані положення, які вже аналізувалися в «Огляді літератури». Більш детально слід було б викласти критерії включення в дослідження та критерії виключення з дослідження. Має місце перевантаження деяких таблиць цифровим матеріалом в розділі 5. Зустрічаються стилістично невдалі вислови та громіздкі речення. Але вказані зауваження не принципові і не знижують загальної цінності роботи.

В плані дискусії пропоную дисертанту відповісти на наступні питання:

1. Які критерії дозволяють встановити запропонований Вами соматопсихічний фенотип перебігу ХОЗЛ?
2. З чим, на Вашу думку, пов'язано зниження середніх балів за шкалами mMRC та CAT у групі хворих, що отримували комбінований режим терапії?
3. Ви рекомендуєте приймати психотропний засіб фенобут протягом 30 днів. Чи означає це, що за даний проміжок часу хворий повністю позбавляється психічних розладів і не потребує в подальшому проведення повторних курсів терапії цим лікарським препаратом ?

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи у практиці

Матеріали кандидатської дисертації Довгань Аліни Олександрівни «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень:

діагностика та ефективність лікування» можуть бути впроваджені в практичну роботу терапевтичних та пульмонологічних відділень, а також і в практичну діяльність лікарів-пульмонологів, терапевтів, сімейних лікарів на амбулаторному етапі.

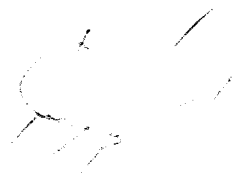
Відповідність дисертації та автореферату вимогам

Дисертація Довгань Аліни Олександрівни «Соматопсихічний фенотип хронічного обструктивного захворювання легень: діагностика та ефективність лікування», що виконана під керівництвом доктора медичних наук, професора Т. В. Константинович, є закінченою науково-дослідною роботою, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати і вирішено конкретне наукове завдання пульмонології – вивчення частоти, удосконалення діагностики та підвищення ефективності лікування соматопсихічного фенотипу у хворих на ХОЗЛ з урахуванням параметрів якості життя.

Дисертаційна робота Довгань А.О. за своєю актуальністю, методичним рішенням, науковою новизною та практичною цінністю повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук.

Офіційний опонент:

Завідувач відділення технологій лікування
неспецифічних захворювань легень
ДУ «Національний інститут фтизіатрії
і пульмонології імені Ф. Г. Яновського
НАМН України»
доктор медичних наук, професор
04.09.2018 р.

О. Я. Дзюблик

